

Maija Nylander

Eläimet osana muistisairaiden kuntoutustyötä

Opinnäytetyö

Syksy 2016

SeAMK Sosiaali –ja terveys

Geronomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Gerontologi (AMK)

Tekijä: Maija Nylander

Työn nimi: Eläimet osana muistisairaiden kuntoutustyötä

Ohjaaja: Marita Lahti

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 40

Liitteiden lukumäärä: 1

Tutkin opinnäytetyössäni eläintoiminnan vaikutuksia muistisairaiden ikääntyneiden kuntoutustyön osana. Päädyin aiheeseen osin rakkaudestani eläimiin, ja osin sen vuoksi, että olen aiempien kokemuksieni valossa havainnut eläinten läheisyyden positiivisia vaikutuksia ihmisen psyyken kannalta. Minua myös hämmästytti tutkimusnäytön vähäisyys kyseisellä aihealueella.

Löysin opinnäytetyöni yhteistyökumppaniksi henkilön, joka oli sitoutunut järjestämään eläinavusteista toimintaa osana johtamansa hoivayksikön arkea. Kyseinen hoivakoti sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla. Hoivakodissa toteutettiin eläintoimintaa kolmena eri ajankohtana, jolloin keräsin tutkimusaineistoni havainnointimenetelmän avulla. Käytin havainnoinnissa apuna kehittelemääni havainnointilomaketta, jonka vuoksi havainnointi oli systemaattista ja suunnitelmallista. Kirjasin havainnointilomakkeen tueksi ylös myös esille tulleita vapaamuotoisia havaintoja niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Havainnoin yhteensä seitsemää hoivakodissa asuvaa ikäihmistä, joilla on diagnosoitu muistisairaus. Tutkimukseni tavoitteena oli löytää eläintoiminnan positiivisia vaikutuksia osana muistisairaiden ikäihmisten kuntoutustyötä, etenkin psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Havainnointityöni pohjautuivat tutkimuksessa puheen, elekielen, sosiaalisuuden ja fyysisen aktiivisuuden tarkkailemiseen. Jokaista osa-aluetta havainnoitiin ennen eläintoimintaa, eläintoiminnan aikana ja eläintoiminnan jälkeen.

Suurimmat eläintoiminnan aikaan saamat muutokset tapahtuivat havaintojeni mukaan muistisairaiden ikääntyneiden spontaanin puheen muodostuksessa, elekielen käyttämisessä vuorovaikutuksessa, läsnä olemisessä, keskustelun aloittamisen spontaaniudessa sekä keskustelun sivusta seuraamisessa. Lisäksi vapaan havainnoinnin mukaan puheen tuottamisen osa-alueella näkyivät eläinten läsnäolon muihin herättelevät vaikutukset sekä eläinten synnyttämät keskustelunaiheet. Elekielen osa-alueella havainnoin vapaamuotoisessa havainnoissa eläinten positiivisia vaikutuksia muistisairaiden ikääntyneiden hoivavietin heräämisessä.

Avainsanat: Eläinavusteinen toiminta, Kuntoutustyö, Muistisairaudet, Green Care

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health care and Social Work

Degree programme: Elderly Care

Author: Maija Nylander

Title of thesis: Animals in rehabilitative work with people with dementia

Supervisor: Marita Lahti

Year: 2016 Number of pages: 42 Number of appendices: 1

The research was made in co-operation with small care home in Southern Ostrobothnia. The leader of the care home was organizing the animal activities, which were arranged in three parts. I was using observation method to collect the research material. I designed an observing form to help the observation and the analysis. I also collected the open observations during the animal activities. I was observing seven residents of the care home with diagnosed dementia. I wanted to focus on the mental and social effects of animals in the rehabilitative work with people with dementia. I was observing the elderly people's body language, voice, socialization and physical activities.

The results show that the major changes happened in spontaneous speech and conversation, use of body language in interact, in presence and monitoring the conversation. I also observed that the presence of animal company increased speech, evoked the memories and brought out the desire of touching and taking care of the animals.

Keywords: Animal assisted activities, Rehabilitative work, Dementia, Green Care

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	5
2 ELÄINTOIMINTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ.....	7
2.1 Eläinten positiiviset vaikutukset	7
2.2 Eläinavusteisuuden muodot.....	9
2.3 Eläintoiminta muistisairaiden kuntoutustyön osana	10
2.4 Eläinavusteisuus käytännössä.....	11
2.5 Green Care	14
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
3.1 Eläintoiminnan järjestäminen	16
3.2 Tutkimusmenetelmät	18
3.3 Tutkimuksen eteneminen.....	21
4 TUTKIMUSTULOKSET	23
4.1 Kuvaus eläintoimintakerroista	23
4.2 Havainnointilomakkeiden tulokset.....	24
4.3 Vapaamuotoisen havainnoinnin tulokset	28
4.4 Johtopäätökset	31
5 POHDINTA	34
5.1 Opinnäytetyö prosessina	34
5.2 Eläinavusteisuuden tulevaisuus.....	35
5.3 Jatkotutkimusaiheita	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Eläimet ovat aina olleet tärkeänä osana elämässäni. Tämän vuoksi olen kiinnittänyt erityistä huomiota eläinten läsnäolon vaikutuksiin ihmisen psyyken kannalta. Eläinten käytöstä kuntouttavassa ja terapeuttisessa toiminnassa löytyy myönteisiä tutkimustuloksia. Beck ja Katcher (1996, 125 – 127) kirjoittavat, että eläinterapia saa monet ihmiset tuntemaan merkityksellisyyden, turvallisuuden – ja rakastetuksi tulemisen tunteita. Laukkasen (2013, 22 – 35) mukaan eläinten läsnäolo vaikuttaa puolestaan oksitosiinin tuotannon lisääntymiseen, joka lisää kokonaisvaltaisesti koko ihmisen hyvinvointia. Eräässä yhdysvaltalais tutkimuksessa on pystytty lisäksi esittämään eläinavusteisen terapian vaikutuksia yksinäisyyden tunteiden vähenemisessä pitkäaikaisesti laitoksissa asuvien ikääntyneiden kohdalla (Banks, M.R. & Banks, W.A. 2005). Toisessa meta-analyysinä toteutetussa yhdysvaltalais tutkimuksessa on todettu puolestaan, että eläinavusteisilla aktiviteeteilla ja eläinterapialla on merkittäviä vaikutuksia masennuksen hoidossa (Souter & Miller 2007). Eläinten läsnäolon vaikutuksia ihmisen psyykeen löytyy melko paljon tutkittua kirjallisuutta, mutta varsin vähän on tutkimuksia eläinten vaikutuksista muistisairaiden ihmisten mielialaan ja kuntoutumiseen. Tämä oli yhtenä pätevästä syynä sille, että päädyin rajaamaan opinnäytetyöni aihealueen yksinomaan muistisairaiden kuntoutustyöhön.

Opinnäytetyöni aihealue muotoutui syksyllä 2015 toisen projektin kautta, jossa järjestin luonto- ja eläinavusteista toimintaa palvelukeskuksessa asuville ikääntyneille sekä kehitysvammaisille ihmisille. Järjestin kyseisen projektin ennakoiva- ja voimavara- lähtöisen opintojaksoni puitteissa. Opinnäytetyöni aihealueen muotoutumiseen vaikutti järjestämässäni toiminnassa olevien koirien läsnäolon vaikutus ikäihmisten mielialaan, sillä havaintojeni mukaan eläintoiminnalla oli kyseisellä osa-alueella erittäin positiivisia vaikutuksia. Parhaiten muistan yhden vaikuttavan kohtaamisen ikääntyneen ja koiravieraan välillä. Kyseinen muistisairas asukas oli palvelukeskuksen henkilöstön mukaan yleensä erittäin syrjään vetäytynyt ja masentunut. Heidän mukaansa kyseinen ihminen ei usein jaksanut nousta ylös vuoteestaan masennuksensa vuoksi. Mitä hienointa, koiran läsnäolo muutti kyseisen ihmisen olemuksen täysin. Hän piti koira sylissään, leperteli sille, hymyili ja vaikutti silmin nähden on-

nelliselta. Toiminnassa mukana ollut omainen oli niin onnellinen läheisensä reaktiosta, että alkoi kyynelehtiä. Tämän voimakkaan kokemuksen seurauksena opinnäytetyöni aihealue oli selvä. Päädyin tutkimaan opinnäytetyössäni eläintoiminnan vaikutuksia osana muistisairaiden ikääntyneiden kuntoutustyötä.

Halusin opinnäytetyössäni käytettävän eläimiä, jotka ovat kohderyhmälleni tuttuja entisaikojen maalaisympäristöstä. Tutkimukseni osaksi tuli maatilaeläinten sekä koirien ja kissojen lisäksi myös erikoisempia lemmikkieläimiä, kuten jättiluppakorvakaaniini ja eksoottinen sammakko. Erikoisemmat eläimet olivat hyvä lisä eläintoimintakerroille, sillä tuntemattomampiin eläimiin ei yleensä liity ennakkokäsityksiä.

Opinnäytetyöni yhteistyökumppaniksi valikoitui Etelä-Pohjanmaalla sijaitseva pieni hoivakoti. Opinnäytetyöni tutkimusosuus koostui kolmesta eläintoimintakerrasta. Tutkimukseeni osallistui seitsemän hoivakodissa asuvaa muistisairasta asukasta, joilla on diagnosoitu muistisairaus. Toteutin opinnäytetyöni laadullisena havainnointitutkimuksena. Laadullinen tutkimus osoittautui sopivaksi tutkimusjoukon pienen koon sekä tutkimuksenresurssien vuoksi. Havainnointini oli luonteeltaan passiivista osallistuvaa havainnointia, sillä osallistuin havainnoimani ryhmän toimintaan yrittämättä vaikuttaa toiminnan kulkuun. Käytin havainnoinnin tukena kehittelemääni havainnointilomaketta, jonka avulla keräsin havaintoja muistisairaiden elekieltä ja käyttäytymistä seuraamalla. Keräsin lisäksi vapaamuotoisia havaintoja yksilö- sekä ryhmätasolla.

2 ELÄINTOIMINTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

2.1 Eläinten positiiviset vaikutukset

Eläimillä on Beckin ja Katcherin (1996, 125 – 127, 80 – 81) mukaan useita erilaisia vaikutuksia ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin tukemisessa. Heidän mukaansa eläimet ovat tärkeä osa terapeutisessa työssä, sillä ne saavat ihmiset tuntemaan olonsa turvalliseksi, rakastetuiksi ja merkityksellisiksi. Beck ja Katcher kirjoittavat, että tutkimusten mukaan eläinten läsnäolo vaikuttaa myös systolisen verenpaineen laskuun ja stressioireiden vähenemiseen. He kuvaavat lisäksi eläimille juttelun, niiden tervehtimisen ja silittelyn ihmisen stressiä alentaviksi tekijöiksi.

Laukkasen (2013, 22) mukaan eläinten läheisyys vaikuttaa aivojen oksitosiinin tuotantoon, joka lisää koko ihmisen hyvinvointia. Oksitosiinia vapautuu aivolisäkkeen takaosasta vaikuttaen sekä aivoissa että muualla kehossa (s. 26). Laukkanen toteaa, että oksitosiini osallistuu tunne-elämän säätelyyn läheisissä kiintymyssuhteissa sekä vuorovaikutustilanteissa lisääntymiseen liittyen. Oksitosiinin erittyminen mahdollistaa pitkäaikaisen tunnesidoksen syntymisen ja auttaa sosiaalisessa kanssakäymisessä vastaanottamaan myönteisiä viestejä, joka tekee ihmissuhteet turvallisemman tuntuiseksi. Edellä mainittu puolestaan lisää ihmisen sisäistä turvallisuuden tunnetta sekä vähentää uhkajärjestelmän aktiivisuutta. (s. 28 – 29.) Eläinten merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa henkilön ihmissuhteet ovat puutteellisia, tai ihmissuhteisiin liittyy traumaattisia kokemuksia (s. 22). Oksitosiinin erittyminen parantaa myös muistia ihmisen sosiaaliseen tietoon liittyen (de Oliveira et al 2007, Laukkasen 2013, 28 mukaan).

M.R. Banks ja W.A. Banks (2002) tutkivat yhdysvaltalaisessa tutkimuksessaan eläinavusteisen terapian (Animal-Assisted Therapy, ATT) vaikutuksia pitkäaikaisessa laitoshoidossa asuvien ikääntyneiden yksinäisyyteen. Tulokset osoittivat, että eläinavusteinen terapia voi ehkäistä tehokkaasti laitoshoidossa asuvien ikääntyneiden yksinäisyyttä. Tulokset osoittivat, että jopa yksi 30 minuutin kerta eläinavusteista terapiaa viikossa vähensi laitoshoidossa asuvien yksinäisyyttä. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni, että laitoshoidossa asuu paljon ihmisiä, joilla on vahva historia

takanaan lemmikkieläinten kanssa. Näiden ikääntyneiden kohdalla lemmikkieläimillä on ollut tärkeä osa heidän emotionaalisen tukijärjestelmänsä kannalta. He myös halusivat jatkaa tätä eläimen ja ihmisen välistä suhdetta, mikäli heille annettaisiin siihen mahdollisuus. Kaikilla eläinavusteiseen terapiaan osallistuneilla ikääntyneillä, lukuun ottamatta kahta ihmistä, oli ollut lemmikkieläimiä lapsuudessaan. Näillä kahdella ikääntyneellä oli kuitenkin ollut lemmikkieläimiä myöhemässä elämänvaiheessaan. Tutkimuksessa kävi lisäksi ilmi, että eläimillä oli muistoja herätteleviä vaikutuksia. Tutkimuksen mukaan laitoshoidon ikääntyneet asukkaat puhuivat usein spontaanisti omistamistaan lemmikkieläimistä toiminnassa mukana olleille eläimille. Esille oli tullut esimerkiksi muistoja metsästyksestä koiran kanssa, tai kuinka yhden asukkaan lemmikkikoira oli tuonut hänelle aikoinaan kuolleita oravia, kaneja ja opossumeja, jolloin hän oli laittanut niistä ruokaa itselleen.

Toisessa yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa tutkittiin eläinavusteisten aktiviteettien (Animal-Assisted Activities, AAA) ja eläinavusteisen terapian vaikutuksia ihmisten masennusoireiden vähenemisessä. Tutkimustulokset tukevat eläinavusteisuuden, ja yhdessä tapauksessa eläinavusteisen terapian, hyötyjä masennuksen hoidossa. Tuloksien mukaan eläinavusteisuus tuotti merkittäviä hyötyjä masennuksen hoidossa. Tutkimuksessa analysoitiin viittä eri Yhdysvalloissa tehtyä tutkimusta meta-analyysin avulla. Tutkimuksien ympäristöt sijoittuivat erilaisiin laitoksiin, joiden joukossa oli sairaala-pohjainen hoivakodin yksikkö, psykiatrinen sairaala sekä hoivakoteja. (Souter, M.A. & Miller, M.D., 2007.)

Eläinten katseleminen ja silittäminen herättävät ihmisessä iloa, onnellisuutta ja tyytyväisyyden tunteita. Salovuoren (2014, 84) mukaan eläinten läsnäolo muuttaa koko ryhmän ilmapiirin toisenlaiseksi. Hän kirjoittaa, että eläimet vaikuttavat muuttaen koko ryhmän ilmapiiriä ja avaten ihmisten välistä kommunikaatiota. Hänen mukaansa ikääntyneiden luona laitospöydillä käyvät eläimet tuovat esille muistoja, tuottavat iloa sekä tuovat kuntoutumisen keskelle normaalin elämän tuntua. (s. 53 – 54.) Hänen mukaansa eläimet tuovat ihmisessä esiin monia positiivisia tunteita sekä voivat aktivoida passiivisiakin ihmisiä liikkeelle. Salovuori toteaa, että jopa pitkään puhumattomana olleet ihmiset voivat alkaa puhua eläimen läsnäolon vaikutuksesta. (s. 84.)

Eläinten läheisyydellä ja eläinavusteisuudella näyttää olevan hyvin kokonaisvaltaisia ihmisen terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Vaikutukset näkyvät niin stressioireiden vähenemisenä, sosiaalisen kanssakäymisen tukemisena, muistojen esille nousemisena sekä hyvinvoinnin ja positiivisten tunteiden lisääntymisenä. Eläinavusteisuudella voi lisäksi olla merkittäviä hyötyjä masennuksen hoidossa, jonka lisäksi eläinavusteisen terapian on osoitettu vähentävän laitoshoidossa asuvien ikääntyneiden ihmisten yksinäisyyttä.

2.2 Eläinavusteisuuden muodot

Eläinavusteisuus voidaan jakaa eläinavusteiseen toimintaan, eläinavusteiseen terapiaan ja eläinavusteiseen (erityis)opetukseen. Eläinavusteinen toiminta (Animal-Assisted Activity AAA) ei ole tavoitteellista toimintaa, vaan perustuu spontaaniuteen. Eläintoimintaa voi ohjata niin koulutettu sosiaali- ja terveysalan ammattilainen kuin vapaaehtoinen henkilö, jolla ei ole alan koulutusta. Yleisintä on vapaaehtoistoimin järjestetty eläinavusteinen toiminta, johon vapaaehtoiset perehdytetään. Eläinavusteisessa terapiassa (Animal-Assisted Therapy AAT) toimintaa ohjaa koulutettu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen, joka on koulutuksessaan perehtynyt eläinavusteisen terapian käytäntöihin. Eläinavusteinen terapia on tavoitteellista toimintaa, jossa on ennalta laaditut tavoitteet ja suunnitelma edistymisestä. Eläinavusteisessa (erityis)opetuksessa (Animal-Assisted Special Pedagogy) johonkin eläimeen perehtynyt opettaja tai eläinavusteisen koulutuksen saanut (erityis)opettaja järjestää eläinavusteiseen terapiaan perustuvaa toimintaa. (Ikäheimo 2013, 1 & 10.) Halusin, että opinnäytetyöni osana järjestetty eläintoiminta toteutetaan muistisairaana ihmisen hyvinvointia tukevan kuntouttavan työn näkökulmasta. Eläinavusteinen toiminta järjestettiin eläinvierailujen ja maatilavierailujen kautta. Toiminnassa mukana olleet eläimet olivat tulleet paikalle vapaaehtoisten toimesta, joten eläinavusteisuus luokiteltiin eläinavusteiseen toimintaan/aktiviteetteihin.

2.3 Eläintoiminta muistisairaiden kuntoutustyön osana

Dementoivien sairauksien laatuun kuuluu, ettei ihmisen toimintakyky enää palaa ennalleen. Muistisairaahan kuntoutustyössä painotetaan toimintakyvyn palauttamisen sijaan toimintakyvyn ylläpitämistä. Muistisairaahan ihmisen toimintakykyä ylläpitää virikkeellinen ja salliva asuinympäristö, jossa ihminen saa toteuttaa itseään ja tuntee itsensä tärkeäksi. Jäljellä olevia voimavaroja tulisi saada käyttää vanhoissa tutuissa toiminnoissa, esimerkiksi ruokaa laittaessa, vaatteita viikatessa tai neuloessa. (Routasalo 2004, 86 – 93.) Eläintoiminta ja eläinten hoitaminen ovat tuttuja toimintoja monelle muistisairaalle lapsuudenkodista tai omien kotieläinten kautta. Eläinten ruokkiminen, harjaaminen ja silittely ovatkin varmasti monelle muistisairaalle luontevia ja tuttuja asioita. Mielestäni eläintoiminnan käyttöä osana muistisairaiden kuntoutustyötä puoltaa erityisesti sen psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä lisäävä vaikutus. Fyysisen kuntoutuksen puoli näkyy puolestaan eläinten hoitamisella, kuten esimerkiksi ruokkimisella, silittelyllä tai koiranpennun ulkoilutuksella.

Suomessa ikääntyneiden kuntouttava työ on usein keskittynyt fyysisen toimintakyvyn parantamiseen. Monen ikääntyneen kuntoutustarpeet ovat kuitenkin täysin muilla osa-alueilla. Moniammatillisessa ja laaja-alaisessa ikääntyneiden kuntoutustarpeen arvioinnissa tulisikin kiinnittää huomiota ikääntyneen fyysisten ongelmien lisäksi psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin sekä hänen jäljellä oleviin voimavaroihin. (Koskinen, Pitkälä & Saarenheimo 2008, 558 - 559.) Eläintoiminta onkin mielestäni kuntoutustyön näkökulmasta edullista, sillä siinä voi yhdistyä niin psyykkisen, sosiaalisen kuin fyysisenkin kuntoutumisen muodot. Esimerkiksi maatilavierailu lisää muistisairaahan ikäihmisen fyysistä aktiivisuutta, sillä maatilalla kävellään usein laajalla pinta-alalla. Sosiaalista aktiivisuutta voi lisätä puolestaan oman ryhmän, uusien ihmisten ja eläimien kanssa kommunikoiminen. Psyykkistä hyvinvointia voi tukea puolestaan maatilaympäristön kaunis miljöö, tutut tuoksut, mieluinen tekeminen ja eläinten läsnäolo.

VoiMaa! – hankkeen julkaisussa Luonto hyvinvoinnin lähteenä – Suomalainen Green Care kuvataan luonto- ja eläinavusteisuuden hyvinvointi- sekä kuntoutus-vaikutuksia. Eläimen läsnäolo voi olla hyvänä apuna esimerkiksi sosiaalisessa kuntoutuksessa, sillä siinä ei esiinny ihmissuhteisiin liittyviä jännitteitä. Toisin kuin ihminen, eläin reagoi ja viestii kehollaan, joka on puhekieltä aidompi viestinnän keino. Eläinavusteisuus voi olla lisäksi erityisen voimaannuttava kokemus, sillä ihminen ottaa vastuuta eläimen hoitoon osallistumisesta. Olenkin yhtä mieltä siitä, että ihmisen tulee saada tuntee itsensä tärkeäksi osallistumalla johonkin mieluisaan yhteisöllisyyttä tukevaan toimintaan. Eläinten hoitamisessa yhdistyy eläimen rauhoittava läsnäolo sekä hyödyllinen tekeminen, yksin tai yhdessä muiden ihmisten kanssa. Edellisten tekijöiden vuoksi eläinavusteisuus on mielestäni erinomainen vaihtoehto muistisairaiden ikääntyneiden kuntoutustyössä.

2.4 Eläinavusteisuus käytännössä

Kotieläimiä hyödyntävä toiminta. Nykyään perinteisen maatalouden lisäksi puhutaan monialaisesta ja monivaikuttavasta maataloudesta. Maatalous on monivaikutteista, kun se tuottaa elintarvikkeiden lisäksi luonnon monimuotoisuutta, huoltovarmuutta ja maaseudun elinvoimaisuutta. Monialaisuus puolestaan viittaa maatilojen elinkeinojen moninaisuuteen. Maatilalla tapahtuva Green Care – toiminta on hyvänä esimerkkinä monialaisesta ja monivaikutteisesta maataloudesta. Kotieläimiä voidaan kyseisessä viitekehyksessä hyödyntää entistä moninaisemmin. Tuotantoeläimet voidaankin nähdä uudenaikaisissa käyttötarkoituksissa, eikä ainoastaan osana ruoantuotantoa. Myös monet muut tekijät puoltavat kotieläinten käyttöä eläinavusteisuudessa ja eläinterapiassa. Maatalouden eläimet lisäävät eläinavusteudessa- ja terapiassa käytettävien eläimien määrää ja valinnan mahdollisuuksia. Toisin kuin tavanomaisten lemmikkieläimien kohdalla, kotieläimien harjaamisen, ruokkimisen ja silittelyn lisäksi voidaan hyödyntää muun muassa niistä saatavaa maitoa ja villaa. Maatilaeläimien käyttöä eläintoiminnassa puoltaa lisäksi niiden monimuotoinen elinympäristö, sillä kotieläimet kohdataan usein niiden omassa elinympäristössä. (Soini & Lilja 2014, 103.)

Eläinavusteiset vierailut

On monia ihmisiä, jotka haluaisivat olla eläintä lähellä ja pitää kotonaan lemmikkieläimiä. Esteenä eläimen hankkimiselle voi kuitenkin olla esimerkiksi muistisairaus, liikuntavaikkeudet tai laitosasuminen. Eläinavusteinen toiminta ja eläinvierailut voidaankin tässä yhteydessä nähdä erityisen tärkeänä, mielihyvää ja iloa tuottavana toimintana. Eläinvierailujen vaikutukset voivat olla hetkellisen mielihyvän sijaan paljon monitasoisempia ja syvällisempiä. (Ikäheimo 2013, 5.)

Eläinavusteisuutta puoltaa se ympärivuotisuus. Eläimet voidaan tuoda suoraan ihmisen luokse, joten toiminta voidaan järjestää lähes kaikkialla vuodenajasta riippumatta. (Salovuori 2014, 54.) Esimerkiksi monet yhdistykset tekevät vapaaehtoisten voimin eläinavusteisia vierailuja erilaisiin hoitolaitoksiin. Vierailuissa käytetyt eläimet ovat hyväkäytöksisiä ja niiden sopivuus eläinavusteisuuteen on testattu. Koirakoitten omistajat ovat puolestaan eläinavusteiseen toimintaan perehdytettyjä. Lundellin (2013, 64) mukaan vapaaehtoistyön kautta toimivan eläinavusteisen toiminnan tulee olla hyvin organisoitua, eläinten tulee olla toimintaan soveltuvia ja testattuja sekä ohjaajien eli eläinten omistajien tulee olla toimintaan sitoutuneita ja motivoituneita.

Suomessa toimii ympäri maata erilaisia yhdistyksiä, jotka tekevät vapaaehtoistyön voimin eläinavusteisia vierailuja muun muassa vanhusten, kehitysvammaisten ja lapsien luokse. Useimmat niistä perustuvat koira-avusteisuuteen, mutta myös muita lemmikki- ja maatilaneläimiä käytetään. Suomessa eniten eläinavusteisia vierailuja tekevät kotikoirat omistajineen. Suomessa koiranomistajat voivat vieraila koirien kanssa erilaisissa laitoksissa ja hoivakodeissa. Useimmiten koirakot kuuluvat johonkin yhdistykseen kuten Kennelliiton kaverikoiriin, Suomen Karva-Kavereihin tai Hali-Berneihin. Edellä mainitut yhdistykset toimivat ympäri Suomen. Opinnäytetyöni osana järjestetyssä eläintoiminnassa oli kahdella eläintoimintakerralla koirakoita Kennelliiton kaverikoirista. Loput eläimet oli järjestetty yhteistyökumppanini toimesta tuttavien ja muiden kontakteja käyttäen.

Yhdistykset eläinavusteisessa toiminnassa

Kaverikoiratoiminnan toimintamallin avulla tavalliset perhekoirat omistajineen pysyvät ilahduttamaan erityisryhmien arkea vieraillemalla heidän luonaan. Toiminta toimii vapaaehtoisten voimin, joten siinä ei ole kyse ammattimaisesta terapiasta. Kennelliiton kaverikoiratoiminta on hyväksytty vuonna 2013 kansainvälisen eläinavusteisen toiminnan kattojärjestöjen täysjäseneksi (AAIL – Animal Assisted Intervention International). Kaverikoiratoiminnassa mukana olevat koiranomistajat ovat koulutettuja eläinavusteiseen vapaaehtoistoimintaan. Toimintaan osallistuvat koirat ovat puolestaan terveitä, ihmis- ja koiraystävällisiä sekä luotettavia. (Suomen Kennelliitto ry.)

Suomen Karva-Kaverit ry toimii vapaaehtoisten lemmikinomistajien voimin tehden eläinavusteisia vierailuja vanhusten, kehitysvammaisten, lapsien jne. luokse. Karvakaverit käyvät ilahduttamassa myös erilaisissa tapahtumissa. Karva-Kaverit ry kehittää eläinavusteista työskentelyä, jonka tarkoituksena on luoda iloa, vahvistaa ihmisen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia, tukea ongelmia kohdanneita ihmisiä sekä ehkäistä ihmisten hyvinvoinnin ongelmia. Karva-Kavereiden toiminnassa olevat eläimet on testattu toimintaan sopiviksi. (Suomen Karva-Kaverit ry 2016.)

Hali-Bernit ovat berninpaimenkoiria tai muunrotuisia koiria, jotka pitävät halaamisesta ja rapsutuksista. Hali-Bernit tekevät vierailuja esimerkiksi sairaaloihin, palvelutaloihin, vammaisten hoivakoteihin jne. mihin halutaan vierailijoiksi ystävällisiä koiria. Hali-Berni -toiminta on vapaaehtoistoimintaa, josta ei peritä rahallista korvausta. Jokainen Hali-Berni -toiminnassa mukana oleva koira on testattu tarkastelemalla koiran sosiaalisuutta, perustottelevaisuutta ja varmuutta toimia erilaisissa paikoissa ja tilanteissa. (Suomen Sveitsinpaimenkoirat ry.)

Alpakkaterapia ry:n hyväksytyt terapia-alkat tekevät ohjaajiensa kanssa vierailukäyntejä muun muassa vanhainkoteihin, vammaisten hoitolaitoksiin ja erilaisiin tapahtumiin. Monella Alpakkaterapia ry:n ohjaajalla on vuosien kokemus eläinavusteisesta työstä alpakan kanssa. Yhdistyksen toiminta perustuukin alan asiantuntijoiden terapeuttiseen työhön. Alpakoiden käyttöä eläinavusteisuudessa puoltaa niiden rauhallinen olemus, kiinnostava ulkonäkö sekä itsenäinen, mutta utelias luonne. Alpakat voivat olla helpommin lähestyttäviä kuin tunnetummat eläimet, kuten koirat tai

hevokset, sillä alpakkaa kohtaan ei yleensä liity ennakkokäsityksiä. (Alpakkaterapia ry.)

2.5 Green Care

Green Care voidaan määritellä luonnon tietoiseksi, vastuulliseksi ja ammatilliseksi käytöksi sosiaali –, terveys – ja kasvatuspalveluissa (Heikkilä, Kirveenummi, Mantere, Miettinen, Soini, Vehmasto & Yli-Viikari 2014, 3). Itse kuvaan Green Carea monesti tavoitteelliseksi eläimiä –ja luontoa hyödyntäväksi toiminnaksi, joka mielestäni kuvaa hyvin sen toiminta-ajatusta. Green Care voidaan jakaa kolmeen eri suuntaukseen. Ensimmäisessä suuntauksessa kuntouttavaa työtä tehdään maatilalla. Toisessa suuntauksessa keskitytään puolestaan terapeuttiseen kasveja, puutarhaa ja maisemaa hyödyntävään toimintaan. Kolmannessa suuntauksessa kuntouttavaa työtä tehdään kotieläinten avustuksella. (Yli-Viikari, Lilja, Heikkilä, Kirveenummi, Kivinen, Partanen, Rantamäki-Lahtinen & Soini 2009, 10 – 11.) Järjestin tutkimukseni puitteissa Green Care –ideologian mukaista toimintaa, joka oli pääasiassa kolmannen suuntauksen mukaista kotieläimiä hyödyntävää kuntouttavaa toimintaa.

Green Care toiminta on Suomessa yhä varsin vähäistä verrattuna muihin Euroopan maihin. Green Care on vakiintunut muun muassa Hollannissa, Iso-Britanniassa, Norjassa sekä Ruotsissa (Aalto, Matilainen & Suomela 2014,). Yli-Viikari ym. (2009, 10) kuvaa Hollannin yhtenä Green Care – toiminnan edelläkävijänä. Olen itsekin ollut tutustumassa tähän Hollannin vaikuttavaan sosiaali- ja terveyspalveluiden muotoon. Tutustuin hollantilaisella maatilalla tapahtuvaan kuntouttavaan eläinavusteiseen toimintaan. Samankaltaista toimintaa järjestettiin monella eri maatilalla ympäri Overijsselin maakuntaa, muun muassa Dalfsenissa, Hardenbergissa ja Omme-nissa. Nämä maatilat toimivat nimillä Care Farms. Toiminta tapahtui suurimmassa osassa maatiloista päivätoiminnan muodossa muun muassa ikäihmisten, mielenterveyskuntoutujien ja kehitysvammaisten parissa. Kävin vieraillemassa Landjuweel de Hoeven nimisellä tilalla Dalfsenin kunnassa. Kyseisen tilan toiminnassa yhdistyi mielestäni kaikki Green Care – toiminnan muodot. Asiakkaat saivat toiveidensa mukaisesti työskennellä maatilatöiden, eläinten tai puutarhanhoidon parissa. Toiminnassa yhdistyi sosiaali- ja terveysalan työn lisäksi pienimuotoinen luomukasvien- ja

vihannesten tuotanto, johon asiakkaat saivat osallistua muun muassa kasveja hoitamalla, satoa korjaamalla ja tilauksia tarkistamalla. Toiminnassa tärkeintä oli henkilöstön kertomuksien mukaan asiakkaiden uusien mielenkiinnon kohteiden löytäminen, osallistaminen, piilossa olevien voimavarojen löytäminen ja yhdessä tekeminen.

Green Care Finland ry:n (2016) yrittäjälistauksen mukaan suurin osa Suomessa sijaitsevista Green Care-ideologian mukaisista yrityksistä sijaitsee Etelä-Suomessa. Samaisen yrittäjälistauksen mukaan Pohjanmaalla on vielä hyvin vähän kyseiseen ideologiaan pohjautuvia yrityksiä. Eläin- ja luontotoiminta tuntuukin olevan erittäin vähäistä Etelä-Pohjanmaan alueella, vaikka sen maaseutu ympäristö olisi mielestäni erityisen otollinen kyseisen toiminnan järjestämiselle. Green Care Finland ry:n yrittäjälistauksen mukaan Etelä-Pohjanmaan alueella on kaksi eläinavusteista Green Care – toimintaa harjoittavaa yritystä. Seinäjoella sijaitseva Siirilän Eläinmaailma on eläin- ja luontoavusteista toimintaa tarjoava yritys, jossa on monenlaisia eläimiä kissoista ja koirista suurempiin maatilaneläimiin. Yritys on avoinna kesäisin erilaisille ryhmille kuten lapsille, nuorille, perheille ja vanhuksille. Vöyrillä sijaitseva Team Fokus tarjoaa puolestaan hevosavusteisia hyvinvointipalveluita lapsille, nuorille sekä aikuisille. Yritys järjestää hevostoimintaa, tunnetaito- ja valmennusta sekä muita hyvinvointiin liittyviä palveluita.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Eläintoiminnan järjestäminen

Yhteistyö. Toteutin tutkimukseni eräässä Etelä-Pohjalaisessa ikääntyneille asukkaille suunnatussa hoivakodissa. Kyseinen hoivakoti sopi erityisen hyvin tutkimukseni kohderyhmäksi sen idyllisen maalaisympäristön ja pienen asukasmääränsä vuoksi. Eläimet olivat asukkaille jo ennestään tuttuja, sillä hoivakodissa asuu kaksi kissaa. Eläimille vastaanottavaisen asukaskuntansa vuoksi paikka sopi erinomaisesti opinnäytetyöni edellyttämälle toiminnalle. Eläintoiminnan järjestämisestä vastasi hoivakodin esimies, joka järjesti eläimet osaksi toimintaa omia kontaktejaan apuna käyttäen. Eläintoiminnassa oli mukana muun muassa Kennelliiton kaverikoirat sekä hoivakodin henkilöstön omia lemmikkieläimiä.

Tutkimuksen käynnistäminen. Opinnäytetyöprosessini lähti liikkeelle sopivan yhteistyötahon löytämisellä, jossa eläintoiminnan järjestäminen olisi mahdollista. Yhteistyötahon löydyttyä aloin suunnitella aineistonkeruumenetelmäni. Päätin heti suunnitteluvaiheessa toteuttaa opinnäytetyöni laadullisena havainnointitutkimuksena. Havainnoinnin tueksi suunnittelin havainnointilomakkeen (LIITE 1), jonka avulla pystyin vertailemaan eläintoiminnan aikana tapahtuvia muutoksia muistisairaahan ihmisen elekieltä ja käyttäytymistä seuraamalla. Kriteerinä tutkimukseen osallistumisena oli, että jokaisella havainnoitavalla tulee olla diagnosoitu muistisairaus.

Opinnäytetyöni tutkimusosuus koostui kolmesta eläintoimintakerrasta, joiden aikana havainnoin kokonaisuudessaan seitsemää hoivakodissa asuvaa muistisairasta ihmistä. Havainnoin jokaista muistisairasta ihmistä ainoastaan yhden kerran. Havainnoin ensimmäisellä eläintoimintakerralla kolmea hoivakodin asukasta sekä toisella ja kolmannella toimintakerralla kahta asukasta. Ensimmäinen ja kolmas eläintoimintakerta järjestettiin hoivakodin tiloissa, jolloin toiminnan osana oli mm. koiria ja kaneja. Toisella toimintakerralla lähdimme kahden asukkaan kanssa maatilalle, jolloin toiminnan osana oli isompia kotieläimiä, kuten hevosia.

Tutkimuskysymykset. Eläintoiminnan psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset olivat tärkeimpinä tekijöinä tutkimuskysymyksiä muotoillessa. Lopullisiksi tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat kolme kysymystä:

- Miten eläimiä hyödyntävä toiminta vaikutti hoivakodin muistisairaiden asukkaiden mielialaan?
- Miten muistisairaiden ihmisten puheentuottaminen, eleet, sosiaalisuus ja fyysinen aktiivisuus muuttuivat eläintoiminnan aikana?
- Mitä vaikutuksia muistisairaille ihmisille järjestetyllä eläintoiminnalla oli kuntouttavan työn näkökulmasta?

Aikataulu. Tein opinnäytetyön etenemisen ja aikataulutuksen tueksi seuraavan taulukon, joka täsmentyi työni edetessä.

tammikuu-toukokuu/2016	<ul style="list-style-type: none"> • Teoriataustan kirjoittaminen • Eläintoiminnan suunnittelu • Eläintoimintakertojen päivämäärien vahvistuminen • Havainnointilomakkeiden laadinta • Suostumuslomakkeiden laadinta havainnoitavien omaisille
Kevät-Kesä/2016	<ul style="list-style-type: none"> • Eläintoiminta 3 kertaa • Aineiston kerääminen havainnointimenetelmän avulla
Kesäkuu-Marraskuu/2016	<ul style="list-style-type: none"> • Aineiston analysointi • Opinnäytetyön ulkoasu, muokkaus & viimeistely

Opinnäytetyön tavoitteet. Suomessa eläinten vaikutuksista osana kuntouttavaa työtä on tehty vain vähän tutkimuksia. Tätäkin vähemmän on tutkittu eläin- ja luonnon toiminnan vaikutuksia muistisairaiden kanssa tehtävän työn tukena. Tutkitun tiedon vähyyks on yksi niistä syistä, jonka vuoksi päädyin tekemään tutkimuksen juuri eläintoiminnan vaikutuksista osana muistisairaiden kuntoutustyötä. Tavoitteenani oli jakaa tutkittua tietoa aiheesta kiinnostuneille sosiaali ja –terveysalan opiskelijoille ja

ammattilaisille sekä eläinavusteisuudesta ja Green Care -toiminnasta kiinnostuneille ihmisille.

Etelä-Pohjanmaan alueella ei ole monia Green Care –toimintaa harjoittavia yrityksiä, jonka vuoksi opinnäytetyöni tavoitteena oli lisätä tietoutta eläinavusteisen toiminnan merkityksistä. Etelä-Pohjanmaan alueella on runsaasti Green Care –toiminnalle potentiaalista maaseutua ja toiminnalle soveltuvia maatiloja. Mielestäni näitä resursseja tulisikin ehdottomasti hyödyntää osana eläinavusteista työskentelyä.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Laadullinen tutkimus. Toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa, laadullisen tutkimuksen tekemiseen ei päädytä, jotta pyrittäisiin tilastollisiin yleistyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa pyritäänkin muun muassa kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa ja antamaan jollekin ilmiölle teoreettinen tulkinta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85 –86.) Yleisimpiä laadullisen tutkimuksen muotoja ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja dokumentteihin perustuvan tiedon hyödyntäminen. Edellä mainittuja laadullisen tutkimuksen muotoja voi käyttää yhtä menetelmää käyttäen, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä. Tutkimusmenetelmien käyttöön vaikuttaa niin tutkittava ongelma kuin tutkimusresurssit. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Päädyin toteuttamaan laadullisen tutkimuksen tutkimukseni luonteen sekä tutkimusresurssien vuoksi. En pystynyt resurssieni puitteissa toteuttamaan, tai tutkimaan jo olemassa olevaa pitkäjänteistä ja laajamuotoista eläinavusteista toimintaa, jota olisi puolestaan pystynyt määrällisesti mittaamaan. Tämän vuoksi tutkimusjoukkoni on pieni, ja tutkittava toiminta lyhytkestoista.

Havainnointitutkimus. Tuomen ja Sarajärven (2009, 81) mukaan havainnointi on aina haastava ja aikaa vievä tutkimusmenetelmä, mutta erityisen haastava se on tutkimuksen ainoana aineistonkeruumenetelmänä. Tuomi ja Sarajärvi kirjoittavat, että Grönforsin (2001) mukaan tulisi aina pohtia, miksi haluaa valita havainnoinnin tiedonhankintamenetelmäksi. Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat esimerkkinä perustelusta havainnointimenetelmän käytöstä aiheen, jossa tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vain vähän tai ei laisinkaan. Toiseksi heidän mukaansa havainnoinnissa asiat näh-

dään oikeissa asiayhteyksissään. Oman opinnäytetyöni aiheen kohdalla havainnointimenetelmä osoittautui perustelluksi, sillä muistisairaat tutkittavina eivät luultavasti muistaisi menneestä eläntoiminnasta haastattelujen aikana. Lisäksi haastatteluja olisi voinut vaikeuttaa muistisairaiden ikääntyneiden puheen tuottamisen vaikeudet. Edellisten seikkojen lisäksi muistisairaat ikäihmiset eivät välttämättä ymmärtäisi haastattelukysymyksiä, muistaisi niiden koskevan mennyttä eläntoimintaa tai kysymyksiä ei ymmärrettäisi laisinkaan oikealla tavalla. Toisena syynä havainnointitutkimukseen päätymiselle oli se, että halusin nähdä eläntoiminnan vaikutukset suoraan omassa asiayhteydessään.

Käytin tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmänä osallistuvaa havainnointia. Olin tutkijana passiivisen osallistuvan havainnoijan roolissa, sillä en yrittänyt havainnointityölläni vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Anttila (2000) kirjoittaa, että tutkija on passiivisessa osallistuvassa havainnoinnissa mukana toiminnassa kuin yhtenä osallistujana, mutta ei siitä huolimatta vaikuta tilanteen kulkuun. Osallistuin mukaan tarkkailemani ryhmän arkeen ja eläntoimintahetkiin, joten en ollut havainnoijana ulkopuolisen tarkkailijan roolissa. Osallistuin toimintaan keskustelemalla, läsnä olemalla ja avustamalla varsinaisen havainnointityöni ohessa.

Anttila (2000) kirjoittaa, että tieteellisessä havainnoinnissa tieto tulee kerätä systemaattisesti, jonka lisäksi havainnoinnin tulee olla systemaattisesti suunniteltua. Hän kirjoittaa lisäksi, että havainnointi menetelmänä edellyttää ennakkosuunnittelua, jotta kerättävä tieto olisi tarkkaa ja luotettavaa. Opinnäytetyössäni havainnointi oli systemaattista, sillä havaintoni pohjautuivat ennalta laatimaani havainnointilomakkeeseen (LIITE 1). Havainnointilomakkeessa oli ennalta määritellyt aihealueet, joten havaintoni pysyivät suurimmaksi osaksi tiettyjen raamien sisällä. Kirjasin kuitenkin havainnoita vapaamuotoisesti myös havainnointilomakkeen ulkopuolelta.

Kehittelemäni havainnointilomakkeen tärkeimpänä innoittajana oli MIKE – Muistisairaahan Ihmisen Koetun Elämänlaadun sekä psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn arvioinnin ja seurannan työväline. Kuten MIKE-työvälineessä, tutkin muistisairaiden ikääntyneiden toimintakykyä niin psyykkisellä kuin sosiaalisella osa-alueella. Lisäsin kuitenkin tutkimukseeni myös fyysisen osa-alueen, sillä halusin tutkia eläinavusteisuuden vaikutuksia muistisairaahan ihmisen fyysiseen toimintakykyyn. Päätin MIKE-työvälineen innoittamana tutkia muistisairaiden ihmisten tunteiden ilmaisemista

eleitä ja kehonkieltä havainnoimalla sekä keskusteluun osallistumista. Muut havainnointilomakkeen osa-alueet suunnittelin itse, jotta ne palvelisivat nimenomaan oman tutkimukseni tarpeita.

Havainnointi on systemaattista, kun se on ennalta suunniteltua ja määriteltyä. Se voidaan toteuttaa esimerkiksi ennalta laaditun havainnointilomakkeen avulla. (Rautio 2007.) Havainnointi tapahtui tutkimuksessani systemaattisesti havainnointilomakkeiden avulla, sekä vapaamuotoisesti avoimia havaintoja keräämällä. Tutkimuksessani pääosassa oli kuitenkin havainnointilomakkeiden avulla kerätty aineisto. Kehittelemäni havainnointilomakkeet auttoivat minua pysymään havainnoinnissa ennalta määritellyissä aihealueissa. Lomakkeiden avulla oli lisäksi helpompi löytää yksilön kohdalla tapahtuvia muutoksia. Lomakkeet helpottivat myös ryhmätason muutoksia tarkasteltaessa. Täytin jokaisen henkilön kohdalla saman lomakkeen ennen eläintoimintaa, eläintoiminnan aikana sekä eläintoiminnan jälkeen. Havainnoinnilla pyrittiin löytämään eläintoiminnan vaikutuksia muistisairaiden käyttäytymisessä. Havainnointi tapahtui jokaista tutkimukseen osallistujaa tarkkailemalla noin kahdeksan tunnin ajan.

Aineiston analysointi. Tuomen ja Sarajärven (2009, 81) mukaan havainnointimenetelmän käyttäminen ainoana aineistonkeruumenetelmänä on haasteellinen aineiston analysoinnin kannalta. Haasteellisuus näkyy muun muassa siinä, että havainnot voidaan helposti esittää tutkimuksen tuloksina. Havainnot eivät kuitenkaan itsessään ole tutkimuksen tuloksia, vaan havainnot tulee ensiksi pelkistää eli yhdistellä, jonka jälkeen ratkaistaan arvoitus eli tutkimuksen tuloksia tulkitaan. (Vilka 2005, 115; Alasuutari 1994, 30, 34 & 68; Vilkan 2006, 81 mukaan.)

Analysoin tutkimuksestani saatua aineistoa sisällönerittelyn avulla. Tuomen ja Sarajärven (2009, 93) mukaan perinteisessä laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysissä aineisto voidaan muun muassa luokitella, teemoitella ja tyypitellä. Analysoin havainnointilomakkeeseen pohjautuvan aineistoni luokittelua apuna käyttäen eli määrittelemällä aineistosta luokkia ja laskemalla, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Tutkimuksessani luokittelua voidaan kutsua paremmin sisällönerittelyksi sisällönanalyysin sijaan. Luokittelut tulivat suoraan ennalta määrittelemästäni havainnointilomakkeesta.

3.3 Tutkimuksen eteneminen

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Ensimmäisenä halusin varmistaa, että opinnäytetyöni ei aiheuttaisi epäselvyyksiä tutkimukseen osallistuville ikäihmisille tai heidän omaisilleen. Valmistelin ennen tutkimuksen aloittamista tiedotteen sekä suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta, jotka välitettiin yhteyshenkilöni kautta tutkimukseen osallistuvien omaisille. Halusin painottaa tiedotteessani tutkimuksen vapaaehtoisuutta ja osallistuvien henkilöiden anonymiteettia. Kun kaikkien tutkimukseen osallistuneiden omaiset olivat allekirjoittaneet suostumuslomakkeet tutkimukseen osallistumisesta, pystyin olemaan varma, että kaikki asianomaiset olivat tietoisia tutkimuksen sisällöstä ja sen kulusta.

Tutkimuksesta aiheutuvat haitat. Tutkimusta valmisteltaessa on huomioitava mahdolliset tutkimuksesta aiheutuvat haitat. Muistisairaita tutkittaessa voi tulla esille muistamattomuutta esimerkiksi tutkimukseen osallistumisesta. Halusin korostaa tutkimuksen vapaaehtoisuutta ja osallistujien anonymiteetin säilymistä. Suostumuksessa ja tiedotteessa painotettiin, että tutkimukseen osallistumisen saa lopettaa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa henkilön niin itse halutessaan. Eläintoiminta järjestettiin hoivakodin yhteisessä tilassa, joten jokaisella oli toimintaan vapaa kulku ja myös vapaa kulku pois toiminnasta. Opinnäytetyössäni ei ilmene henkilöiden nimiä tai muita tietoja, jolla henkilö voitaisiin identifioida. Päädyin myös siihen, että en paljasta edes opinnäytetyöni yhteistyötahona toimineen hoivakodin nimeä tai paikkakuntaa.

Tutkimuksen eettisyys. Eettiset näkökulmat tulee huomioida erityisen tarkkaan muistisairaita vanhuksia tutkittaessa, sillä se on ryhmänä erittäin haavoittuva. Olen saanut tutkimukseen osallistuvien ikäihmisten omaisilta allekirjoitetut suostumuslomakkeet. Suostumuksessa kerrottiin lyhyesti tutkimuksen kulusta, anonymiteetista sekä painotettiin tutkimuksen vapaaehtoisuutta.

Reliabiliteetti ja validiteetti. Laadullista tutkimusta tehdessäni pyrin kiinnittämään huomiota havainnoinnin yhtenäisyyteen, suunnitelmallisuuteen ja johdonmukaisuuteen. Pyrin siihen, että havainnointilomakkeen arvosteluasteikkoa voi tulkita mahdollisimman suppealla tavalla. Havainnoinnissani en täysin pystynyt sulkemaan pois omia tulkintojani havainnoitavasta tutkimusjoukosta, sillä tutkin myös hyvin subjek-

tiivista ja tulkinnanvaraista osa-aluetta, tunnetilojen muutoksia. Pätevämpää tutkimustietoa ovatkin muutokset puheen tuottamisen, sosiaalisen kanssakäymisen ja fyysisen aktiivisuuden osa-alueilla. Halusin tulkinnanvaraisuudesta huolimatta tutkia muistisairaiden ikääntyneiden tunnetiloja, sillä eläimet vaikuttavat tutkimusten valossa juuri kyseisellä osa-alueella.

Tutkimuksessa huomioitavaa. Salovuori (2014, 84) kirjoittaa, että eläintoiminnan järjestämisessä tulee huomioida ihmiset, jotka eivät piittaa eläimistä. Hän jatkaa, että tällöin on hyvä kartoittaa tilannetta ennen toimintaa sekä seurata varsinaisen toiminnan etenemistä kauempaa. Hän kuvaa lisäksi mahdollisiksi ongelmatekijöiksi ihmisten allergiat. Edellisten tekijöiden lisäksi tapahtuman kulussa tulee huomioida eläinten turvallisuus, sillä joskus käytösoireiset muistisairaavat voivat yllättäen vahingoittaa eläintä. Eläimet ovat hoivakodin asukkaille tuttuja, sillä hoivakodissa asuu kaksi kissaa. Hoivakodissa asuvien kissojen ja hoivakodin esimiehen kertoman vuoksi tiesin, että eläintoiminnan toteuttaminen onnistuu hyvin kyseisessä eläinystävällisessä hoivakodissa.

Oman opinnäytetyöni ja tutkimukseni kannalta määrittelin mahdollisiksi haitoiksi ja ongelmiksi havainnointi-lomakkeiden toimimattomuuden. En resurssieni puitteissa pystynyt testaamaan kehrittelemääni havainnointilomaketta käytännössä ennen toiminnan aloittamista, joten riskinä oli, että en saisi kerättyä tarpeeksi luotettavaa aineistoa. Havainnointilomake osoittautui kuitenkin pääosin toimivaksi, joskin siinä esiintyi pieniä puutteita. Keräsin varsinaisen havainnointilomakkeen lisäksi vapaamuotoisia havaintoja, kuten lisähuomioita asukkaiden käytöksestä sekä kirjasin ylöshäiden käymiään keskusteluja. Nämä vapaamuotoiset havainnot paikkasivat hyvin havainnointilomakkeen puutteita.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Kuvaus eläintoimintakerroista

Ensimmäinen havainnointikerta

Ensimmäinen eläintoimintapäivä järjestettiin hoivakodissa huhtikuussa 2016, jolloin havainnoin kolmea muistisairasta asukasta klo 9 ja 17 välisenä aikana. Ensimmäisessä eläintoimintapäivässä oli mukana kaksi kennelliiton kaverikoiraa, kaksi gerbiiliä ja kaksi kania, sekä hieman erikoisemmat agakonna eli jättikonna, jauhomadot ja yksi torakka. Toinen kaverikoira oli rodultaan bernhardilainen, joka suuren kokonsa vuoksi sekä ihastutti että ihmetytti. Toinen kaverikoirista oli pikkuinen tiibetinspanieli, joka oli monen asukkaan suosikki. Tiibetinspanieli sai pienen kokonsa ansiosta istua asukkaiden sylissä rapsutettavana. Toinen kaneista oli rodultaan jättiluppakorvakaniini, joka kokonsa puolesta aiheutti ihmetystä. Moni asukkaista luuli kyseistä kania kissaksi tai koiraksi. Agakonna, jauhomadot ja torakka kauhistuttivat ja ihmetyttivät.

Toinen havainnointikerta

Toisen eläintoimintapäivän miljöö sijoittui maatilalle. Eläintoimintapäivä järjestettiin toukokuussa 2016. Havainnoin toimintaan osallistuneita asukkaita kyseisen päivän aikana noin viiden tunnin ajan. Maatilavierailulla oli mukana kaksi hoivakodissa asuvaa muistisairasta ikäihmistä, joita myös havainnoin kyseisellä toimintakerralla. Siirryimme hoivakodista maatilalle autolla, jonka jälkeen jatkoimme liikkumista jalkaisin. Kyseisellä maatilalla tapasimme kaksi koiraa, lampaita, pässin, hevosia, kanoja ja kukon. Tapasimme lisäksi paljon uusia ihmisiä, joiden joukossa oli maatalaelämään tottuneita lapsia. Toinen vanhuksista oli ensin hieman varautunut eläimiä kohtaan, mutta pääsi jännityksestään yli nopeasti. Molemmat toimintaan osallistuneista asukkaista olivat erittäin kiinnostuneita eläimistä. Asukkaat hakeutuivat eläinten luokse ihailukseen, silitteläkseen ja jutelläkseen niille. Eläimiä kutsuttiin luokse, ja niille juteltiin leperellen.

Kolmas havainnointikerta. Kolmannen eläintoimintakerran sisältö muistutti hyvin paljon ensimmäistä toimintakertaa hoivakodissa. Kyseinen kolmas ja siten myös viimeinen eläintoimintakerta järjestettiin kesäkuussa 2016. Havainnoin kahta hoivakodin asukasta kyseisenä päivänä noin viiden tunnin ajan. Toiminnassa oli mukana jälleen Kennelliiton kaverikoirat sekä kaksi jo ennestään tuttua kania. Tällä kertaa koiria oli mukana enemmän kuin ensimmäisellä kerralla, ennestään tutut bernhardilainen ja tiibetinspanieli sekä uusia tuttavuuksia. Koiravieraista oltiin myöskin tällä toimintakerralla erittäin innoissaan ja mielissään. Jotkut tarkkailivat koiria jo ikkunasta ennen eläintoiminnan alkamista niiden kokoontuessa piha-alueella. Koirille leperreltiin ja niitä siliteltiin hymyssä suin. Pienet koirat viihtyivät asukkaiden sylissä tai vieressä, kun taas isommat koirat makoilivat jalkojen juurella rapsutettavana.

4.2 Havainnointilomakkeiden tulokset

Käytin havainnoinnissa apuna kehittelemääni havainnointilomaketta (LIITE1). Havainnoin lomakkeen avulla muistisairaiden ikääntyneiden puheen tuottamista, elekieltä, sosiaalisuutta ja fyysistä aktiivisuutta. Jokaista osa-aluetta tarkasteltiin ennen eläintoimintaa, -toiminnan aikana sekä -toiminnan jälkeen. Tuloksia eritellessäni etsin ensimmäiseksi havainnointilomakkeista muutoksia yksilötasolla. Vertailin ennen eläintoimintaa, -toiminnan aikana ja -toiminnan jälkeen saatuja tuloksia, joista etsin poikkeavuuksia. Tämän vaiheen jälkeen tarkastelin tuloksia ryhmätasolla, eli tutkimalla millä osa-alueella on tapahtunut eniten muutoksia. Mielestäni ryhmätason tarkasteleminen oli paikallaan, vaikka tutkimukseni onkin luonteeltaan laadullinen. Pystyinkin tällä ryhmittelyllä nostamaan esille millä osa-alueella on tapahtunut eniten vaikutuksia kyseisen ryhmän kohdalla.

Puheen tuottaminen. Tutkimuksessa havainnoitiin ensimmäisenä osa-alueena eläintoiminnan vaikutuksia muistisairaiden ikäihmisten puheentuottamisessa. Havainnoin puheen tuottamisen osa-alueella puheentuottamisen spontaaniutta, puheen tuottamista vuorovaikutuksessa sekä tuotetun puheen ymmärrettävyyttä.

Tutkin ensimmäisenä osa-alueena eläintoiminnan vaikutuksia muistisairaiden ikäihmisten spontaanin puheen muodostuksessa. Seitsemästä hoivakodin asukkaasta

viidellä tapahtui positiivisia muutoksia kyseisellä osa-alueella. Spontaania puhetta muodostettiin enemmän eläintoiminnan aikana verrattuna ennen eläintoimintaa tapahtuneeseen havainnointiin. Tulosten mukaan kolmella asukkaalla spontaanin puheen muodostus lisääntyi myös eläintoiminnan jälkeen verrattuna ennen eläintoimintaa tapahtuneeseen havainnointiin. Havainnointilomakkeiden mukaan yhdellä havainnoitavista tapahtui lisäksi selkeitä positiivisia muutoksia puheen tuottamisessa vuorovaikutuksessa. Havainnoitava tuotti puhetta vuorovaikutuksessa huomattavasti enemmän eläintoiminnan aikana ja sen jälkeen verrattuna ennen eläintoimintaa tapahtuneeseen havainnointiin.

Havainnointilomakkeiden puheentuottamisen osa-alueella tarkasteltiin myös muistisairaiden ikäihmisten tuottaman puheen ymmärrettävyyttä. Havainnointilomakkeiden mukaan puheen ymmärrettävyys parani kahdella havainnoitavista eläintoiminnan aikana ja sen jälkeen verrattuna eläintoimintaa edeltäneeseen havainnointiin.

Elekieli. Tutkimuksessa havainnoitiin toisena osa-alueena havainnoitavien muistisairaiden ihmisten elekieltä ennen eläintoimintaa, -toiminnan aikana ja -toiminnan jälkeen. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota kehonkielen käyttämiseen vuorovaikutuksessa, aggressiivisuuteen, levottomuuteen, surullisuuteen, läsnäoloon ja iloisuuteen. Havainnoinnin kannalta kyseinen osa-alue oli kaikista haastavin. Erilaisten tunnetilojen tutkiminen havainnoimalla jää täysin tutkijan oman tulkinnan varaan, sillä tunnetilat ovat subjektiivisia. Tällä osa-alueella tutkimustulokset perustuivatkin hyvin pitkälti omaan tulkintaani.

Suurimmat muutokset elekielen osa-alueella tapahtuivat havaintojeni mukaan kehonkielen käyttämisessä vuorovaikutuksessa sekä läsnä olemisessä. Näillä osa-alueilla havainnoin muutoksia yhteensä neljällä ikäihmisellä. Kehonkielen käyttäminen vuorovaikutuksessa lisääntyi eläintoiminnan aikana verrattuna ennen eläintoimintaa tehtyyn havainnointiin. Eläinten läheisyys tuntui vaikuttavan myös ikäihmisten läsnä olemiseen positiivisessa merkityksessä.

Ainoastaan yhdellä ikäihmisellä oli havaittavissa muutoksia elekielen aggressiivisuudessa eläintoiminnan aikana. Kyseinen ikäihminen tuntui vaikuttavan eläintoiminnan aikana vähemmän aggressiiviselta verrattuna ennen eläintoimintaa tehtyyn

havainnointiin. Pohjaan havaintoni kasvojen elekielen muutoksiin ja puheen muuttumiseen ajoittain lempeämmäksi. Kuten aiemmin mainitsin, suhtaudun kyseistä tulkintaani kohtaan kriittisesti. Ikäihmisten joukossa ei ollut havaittavissa levotonta käyttäytymistä, jonka vuoksi en havainnut kyseisellä osa-alueella muutoksia. Havaintojeni mukaan yhdellä ikäihmisellä oli havaittavissa muutoksia surumielisyyden vähentymisessä. Kasvojen elekieltä ja puhetta seuraamalla havainnoin, että kyseinen asukas vaikutti eläintoiminnan aikana- ja jälkeen iloisemmalta ja tyytyväisemmältä kuin aikaisemmassa havainnoinnissa. Toisen asukkaan kohdalla havainnoin puolestaan muutoksia surumielisyyden vähenemisessä eläintoiminnan jälkeen verrattuna aiempiin havainnointikertoihin.

Useimmat kokivat eläimet sympaattisina ja hellyttävinä, joka herätti havaintojeni mukaan useimpien muistisairaiden asukkaiden hoivavietin esille. Kyseinen hoivavietin herääminen näkyi eläimelle lepertelemisellä, kasvon ilmeiden pehmenemisenä, eläimen syliin ottamisella ja eläimen hellänä silittelynä. Eläintoiminta tuotti kokonaisuutena havaintojeni mukaan iloa, hymyjä ja tyytyväisyyden tunnetta. Havainnointilomakkeen arvosteluasteikon suppeus kuitenkin rajoitti eläintoiminnan positiivisten iloisuutta lisäävien vaikutusten mittaamista jo ennestään iloisten ikäihmisten kohdalla. Tämän vuoksi havainnointilomakkeiston tuloksien mukaan ainoastaan yhdellä havainnoitavista tapahtui selviä positiivisia muutoksia iloisuuden osa-alueella. Kyseinen ikäihminen vaikutti eläintoiminnan aikana varsin iloiselta verrattuna ennen eläintoimintaa tapahtuneeseen havainnointiin. Ryhmätasolla voin kuitenkin havaintojeni mukaan sanoa, että eläimet toivat ilontunteita monelle havainnoitavista muistisairaista ikäihmisistä.

Sosiaalinen. Tutkimuksessa havainnoitiin kolmantena osa-alueena hoivakodin muistisairaiden asukkaiden sosiaalista toimintakykyä. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota keskustelun aloittamisen spontaaniuteen, keskusteluun osallistumiseen puheella, muiden seuraan hakeutumiseen ja keskustelun sivusta seuraamiseen.

Suurimmat muutokset tapahtuivat keskustelun aloittamisen spontaaniudessa ja keskustelun sivusta seuraamisessa. Näillä osa-alueilla viidellä havainnoitavista ta-

pahtui selviä muutoksia. Havainnoitavat joilla tapahtui muutoksia kyseisillä osa-alueilla, tuottivat selvästi enemmän spontaania keskustelua, sekä seurasivat keskustelua sivusta tarkkaavaisemmin eläintoiminnan aikana ja/tai sen jälkeen verrattuna ennen toimintaa tapahtuneeseen havainnointiin.

Vaikutuksia oli havaittavissa myös muiden ihmisten seuraan hakeutumisessa. Kolme asukasta hakeutui muiden seuraan tiiviimmin eläintoiminnan aikana ja sen jälkeen verrattuna ennen eläintoimintaa tapahtuneeseen havainnointiin.

Yhdellä asukkaista oli muutoksia keskusteluun osallistumisen osa-alueella, jossa havainnoitava tuotti eläintoiminnan aikana selvästi enemmän puhetta verrattuna ennen eläintoimintaa tapahtuneeseen havainnointiin.

Fyysinen. Tutkimuksessa havainnoitiin omana osa-alueenaan muistisairaiden ikäihmisten fyysistä toimintakykyä. Kyseisellä havainnoinnin osa-alueella pyrittiin löytämään eläintoiminnan vaikutuksia muistisairaiden ikäihmisten fyysiseen toimintakykyyn. Näin lyhytaikaisella toiminnalla ei voida osoittaa olevan vaikutuksia muistisairaiden ikäihmisten fyysiseen kuntoutumiseen, mutta se voi puolestaan lisätä ihmisen fyysistä aktiivisuutta ja halua käyttää omia jäljellä olevia voimavarojaan. Nämä asiat ovat puolestaan keskeisiä toimintakyvyn ylläpitämisen ja siten myös kuntoutumisen kannalta. Osalla hoivakodin asukkaista oli havaittavissa joitain muutoksia kyseisellä osa-alueella. Havainnointilomakkeiden mukaan kolmella havainnoitavista näkyi selviä muutoksia fyysisen aktiivisuuden lisääntymisessä eläintoiminnan aikana. Fyysisen aktiivisuuden lisääntyminen näkyi käsien ja jalkojen liikuttamisella toiminnan aikana, esimerkiksi koiran silittelemisenä tai eläimen luo hakeutumisena.

Negatiiviset muutokset. Osasin odottaa, että eläintoimintaan osallistuvien joukossa olisi ihmisiä, jotka eivät pidä eläimistä. Toimintaan osallistuneiden joukosta löytyikin yksi ikäihminen, joka ei tuntunut pitävän eläimien seurasta laisinkaan. Kyseisen ikäihmisen elekielestä oli aistittavana, että hän ei pitänyt eläimien läsnäolosta. Toisaalta kyseinen asukas alkoi kertoa perheenjäsentensä lemmikkieläimistä ja muista eläinmuistoistaan, jonka vuoksi toiminta voidaan nähdä myös hänen

kannaltaan edullisena. Eläintoiminnan positiiviset vaikutukset voidaankin nähdä hänen kohdallaan vuorovaikutuksen ja kommunikation saralla.

4.3 Vapaamuotoisen havainnoinnin tulokset

Systemaattisen havainnointilomakkeen lisäksi keräsin havaintoja myös vapaamuotoisen havainnoinnin avulla. Keräsin havaintoja sekä yksilö- että ryhmätasolla. Keräsin näitä vapaamuotoisia havaintoja muun muassa muistisairaiden asukkaiden keskusteluista, sekä kirjaamalla ylös havainnointilomaketta täydentäviä kommentteja muistisairaiden eleitä, puhetta, sosiaalisuutta ja fyysistä aktiivisuutta tarkkailemalla. Vapaamuotoisen havainnoinnin tuloksista nousi ennalta määriteltyjen aihealueiden lisäksi esille kolme teemaa. Nämä teemat ovat eläimet keskustelun herättelijöinä, eläimet muistoissa sekä eläinten läsnäolon vaikutukset hoivavietin heräämisessä. Käsittelen kyseisiä teemoja tässä kappaleessa.

Eläimet keskustelun herättelijöinä

Eläimet herättivät muistisairaissa asukkaissa paljon keskustelua ja toivat uusia puheenaiheita. Eläimet ihastuttivat ja saivat osakseen lepertelevää puhetta sekä lempeitä kosketuksia. Eläintoiminnassa oli mukana tavanomaisten lemmikkieläinten lisäksi erikoisempia eläimiä, jotka aiheuttivat hedelmällisiä keskusteluja. Jotkut eläimistä naurattivat, jotkut jopa kauhistuttivat. Mielestäni oli hienointa, että lähes jokainen muistisairaista asukkaissa tuotti puhetta läsnä oleville eläimille ja ihmisille. Havainnoitavat muistisairaajat keskustelivat muiden asukkaiden sekä henkilökunnan kanssa, sekä esittivät eläinten omistajille kysymyksiä. Sen lisäksi, että he keskustelivat muiden ihmisten kanssa, he puhuivat ja lepertelivät eläimille lempeään sävyyn. Yksi havainnoitavista alkoi jopa laulaa toiminnassa mukana olleelle lemmikkikanille.

Eräs naispuoleinen asukas alkoi keskustella vierustoverinsa kanssa toiminnassa mukana olleista eläinlajeista. Hän pohti eräiden eläinten esiintymistä luonnonvaraisina. Nähdessään eläintoiminnassa mukana olleet kaksi gerbiiliä, hän kysyi pohdiskelevasti: ”Missä ne asuvat luonnossa?” Toiminnassa mukana ollut torakka herätti

myös kyseisen naispuoleisen henkilön mielenkiinnon. Hän pohti, asuuko torakoita yhä asuinrakennuksissa niin kuin ennen vanhaan.

Eläintoiminnassa mukana ollut koira, suuri ja lauhkea bernhardilainen aiheutti myös ihastelua, ihmettelyä ja keskustelua. Edellisessä kappaleessa mainittu naispuoleinen asukas kysyikin: ”Syökö se paljon?” Myös moni muista asukkaista kommentoi, hymyili tai nauroi nähdessään kyseisen lempeän jättiläisen. ”Riski koira”, totesi eräs miespuoleinen asukas nauraen.

Ensimmäisellä eläintoimintakerralla eniten ihasteluja tuntui saavan osakseen pieni tiibetinspanieli, joka kokonsa puolesta viihtyi monen asukkaan sylissä. Jopa juroimalta vaikuttaneen mieshenkilön olemus muuttui, kun hän leperteli tälle pienelle koiralle. Myös toinen mieshenkilö hymyili leveästi nähdessään kyseisen koiran. Hän sanoikin koiralle lepertelevään sävyyn: ”voi voi.”

Monet muistisairaista eivät tunnistanee toiminnassa olleita lemmikkikaneja ollenkaan kaneiksi, vaan arvuuttelivat niiden olevat koiria tai kissoja. Moni ei tunnistanut etenkään valtavan kokoista jättiluppakorvakaniinia. Asukkaat olivat silti erittäin kiinnostuneita kaneista. Etenkin sylissä viihtyvä pieni lemmikkikani sai osakseen ihasteluja ja lempeitä kosketuksia. Suurta huvittuneisuutta aiheutti kuitenkin hoivakodissa asuvan kissan reaktio valtavaan jättiluppakorvakaniiniin. Kissa katseli kania ihmeissään ja ehkä hieman kauhuissaan, eikä oikein uskaltanut mennä tämän itseään suuremman eläimen lähelle.

Eläimet muistoissa

Havaintojeni ja kuulemani perusteella voin todeta, että eläimet saivat aikaan paljon keskustelua, ajatuksia ja pohdintoja, jonka lisäksi ne herättivät keskustelua vanhoista eläinmuistoista. Jotkut asukkaista keskustelivat aikoinaan omistamistaan -tai heidän lapsuudenkodeissaan asuneista koirista. Eräs mielenkiintoisimmista tuloksista oli se, että vaikka eräs naispuoleinen asukas ei välittänyt eläimien läsnäolosta laisinkaan, hän alkoi keskustella vanhoista muistoistaan, joiden joukossa oli myös eläinaiheita. Hän sanoi muun muassa moneen otteeseen koiravieraat nähdessään: ”kyllä meillä on lapsenlapsilla ollu.” Eläintoiminnan lopussa hän totesi yhtäkkiä: ”kyllä niitä vasikoitakin pestään.”

Maatilavierailulle lähti kaksi naispuoleista muistisairasta asukasta. Ennen maatilalle lähtemistä keskustelimme kyseisten asukkaiden kanssa maatilalla eläimistä. Asukkaat tuntuivat olevan hieman pelokkaita suuria eläimiä kohtaan. He kertoivat muistoja lapsuudestaan, jolloin suuret eläimet olivat saaneet heidät pelkäämään. Toinen naispuoleisista asukkaista kertoi: ”Lapsena ei uskaltanut mennä kotiin, kun piti mennä hevoshan läpi”, jonka lisäksi hän sanoi: ”iso eläin on aina pelottava.” Kaikesta huolimatta kumpikin asukkaista otti kontaktia kaikkiin maatilalla eläimiin, myös suurikokoisiin hevosiin. Kiinnostus maatilalla asuvia eläimiä kohtaan tuntuikin menevän ennakkoluulojen, jännityksen ja pelkojen ohitse. Maatilavierailun jälkeen toinen asukkaista kertoi, että heillä ei ollut aikoinaan kotona hevosia, vaan ainoastaan lemmikkieläimiä. Hevoset olivatkin kyseiselle muistisairaalle ikääntyneelle vieraampi ja jännittävämpi kokemus. Kaikesta huolimatta hän silitteli kaikkia hevosia leveä hymy kasvoillaan.

Eläinmuistoja nousi esille laidasta laitaan. Puheenaiheet vaihtelivat eri eläinaiheiden välillä. Ennen eläinmuistojen keskustelua kahden asukkaan kanssa eläimistä. Toinen asukkaista kertoi minulle ja toiselle asukkaalle epämiellyttävästä eläinmuistostaan. Kyseinen sattumus tapahtui hänen ollessaan nuori. Hän oli kertomansa mukaan kävellyt ulkona avojoissa, jolloin käärme oli purrut häntä jalasta. Jalkaa hoidettiin häneen mukaansa puristamalla myrkky pois, jonka jälkeen jalka oli taas kunnossa.

Eläinten läsnäolon vaikutukset hoivavietin heräämiseen

Havainnoin useamman muistisairaana ikääntyneen kohdalla, että eläimet saivat heissä aikaan leveitä hymyjä, naurua, ilahtuneisuutta ja kiinnostuneisuutta. Moni halusi koskettaa toiminnassa mukana olleita eläimiä ja puhua niille. Moni asukkaista silitteli eläimiä, sekä leperteli niille lempeästi. Havaintojeni mukaan suloiset eläimet herättivät sympatiaa sekä halua ottaa syliin, koskettaa ja hoivata. Huomasin, että kyseinen hoivavietin herääminen näkyi monen muistisairaana ikäihmisen kohdalla.

Hoivavietin herääminen näkyi jopa juron oloisen mieshenkilön kohdalla, kuten olen aikaisemmassa tekstissäni kirjoittanut. Kyseinen mieshenkilö ei juurikaan käyttänyt kasvojen ilmeitä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Vuorovaikutuksessa

eläinten kanssa hänen kasvojensa ilmeet kuitenkin pehmenivät. Hän suipisti suutaan ja leperteli hunajaisesti pienelle toiminnassa mukana olleelle koiralle.

Havainnoin eläintoiminnan positiiviset vaikutukset selvästi myös erään toisen miespuolisen hoivakodin asukkaan kohdalla. Hän ei havaintojeni mukaan käyttänyt juurikaan kehonkieltä apuna vuorovaikutuksessa ennen eläintoimintaa. Eläintoiminnan aikana hän kuitenkin piristyi silminnähdessä ja alkoi lepperellä eläimille hymyssä suin. Hän silitteli eläimiä ja piti niitä sylissään. Kysyin häneltä pienestä tiibetinspanielista, onko se hänen mielestään ihana, johon hän vastasi hymyillen leveästi: ”on.”

4.4 Johtopäätökset

Tuloksien mukaan suurimmat eläintoiminnan aikaan saamat muutokset tapahtuivat hoivakodin muistisairailta ikäihmisillä spontaanin puheen muodostuksessa, elekielen käyttämisessä vuorovaikutuksessa, läsnä olemisessä, keskustelun aloittamisen spontaaniudessa sekä keskustelun sivusta seuraamisessa. Lisäksi vapaan havainnoinnin mukaan puheen tuottamisen osa-alueella näkyivät eläinten läsnäolon muistoja herättelevät vaikutukset sekä eläinten synnyttämät keskustelunaiheet. Elekielen osa-alueella tuli esille puolestaan eläinten vaikutukset muistisairaiden hoivavietin heräämisessä.

Suurimmat muutokset puheen tuottamisen ja sosiaalisuuden osa-alueilla tapahtuivat spontaanin puheen muodostuksessa sekä keskustelun sivusta seuraamisessa. Seitsemästä havainnoitavasta muistisairaasta viidellä tapahtui positiivisia muutoksia kyseisillä osa-alueilla eläintoiminnan aikana. Havaintojeni mukaan asukkaat puhuivat ja keskustelivat eläintoiminnan aikana paljon keskenään sekä hoitohenkilökunnalle, minulle, eläintoiminnassa mukana olleiden eläinten omistajille sekä eläimille. Keskusteluja heräsi laidasta laitaan muun muassa toiminnassa mukana olleista eläimistä sekä eläinmuistoista. Spontaania puhetta tuotettiin erityisesti toiminnassa mukana olleille eläimille, mutta sitä tuotettiin myös toiminnassa mukana olleille ihmisille, sekä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa toiminnan jälkeen. Eläintoiminnassa mukana ollut suuri ihmisten joukko sekä sosiaalisten ja iloisten eläimien läsnäolo ovat tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa spontaanin puheen muodostumiseen positiivisesti.

Salovuoren (2014, 53) mukaan eläimet muokkaavat ryhmän ilmapiiriä ja sitä myöten avaavat ihmisten välistä kommunikaatiota. Havaintojeni mukaan eläimet puhuttivat ja saivat aikaan uusia keskusteluaiheita. Tällöin osa passiivisilta vaikuttaneista ihmisistä virittyivät puhumaan ja keskustelemaan paikalla olleista eläimistä. Asukkaat puhuivat myös paljon toiminnassa mukana olleille eläimille. Johtopäätöksien mukaan eläintoiminnan spontaania puhetta tuottavat vaikutukset aikaansaivat eläinten läsnäolo, eläinten virittämät keskustelunaiheet, yhdessä tekeminen sekä ympärillä olevat ihmiset.

Tuloksien mukaan sosiaalisen kanssakäymisen osa-alueella tapahtui monen muistisairaana ikääntyneen kohdalla muutoksia myös kehonkielen käyttämisessä vuorovaikutuksessa, sekä elekielen osa-alueella ikääntyneiden läsnä olemisessä. Näillä osa-alueilla havainnoin muutoksia yhteensä neljällä ikäihmisellä. Kehonkielen käyttäminen vuorovaikutuksessa lisääntyi neljällä havainnoitavalla eläintoiminnan aikana verrattuna ennen eläintoimintaa tehtyyn havainnointiin. Myös läsnä olemisessä tapahtui positiivisia muutoksia eläintoiminnan aikana verrattuna ennen eläintoimintaa tapahtuneeseen havainnointiin. Kehonkielen käyttäminen näkyi muun muassa kehonkielen käyttämisessä osana keskustelua, kuten käsien liikutteluna puheen tuottamisen tukena. Kehonkielen käyttäminen vuorovaikutuksessa näkyi myös ilmeiden lisääntyneenä käyttämisenä muun muassa eläimille lepperreltäessä. Läsnä oleminen näkyi havaintojeni mukaan toiminnan aktiivisena seuraamisena, vuorovaiikutuksen lisääntymisenä sekä ottamalla kontaktia toiminnassa mukana olleisiin eläimiin. Eläimien kanssa vuorovaikutteisuus näkyi puolestaan puhumisella, hellimisellä ja koskettamisella, joka puolestaan kertoi hoivavietin heräämisestä.

Kuten aikaisemmassa tekstissäni viittasin, Salovuoren (2014, 54) mukaan laitoksissa vierailevilla eläimillä on muistoja herätteleviä vaikutuksia. Samoin aiemmin viittaamassani M.R Banksin ja W.A Banksin (2005) yhdysvaltalais tutkimuksessa yhtenä mielenkiintoisena tutkimustuloksena nähtiin, että eläimet palauttivat ikääntyneiden mieleen vanhoja eläinaiheisia muistoja ja aktivoivat puhumaan toiminnassa mukana olleille eläimille. Havainnoin opinnäytetyössäni saman ilmiön, muistisairaant ikääntyneet alkoivat puhua aiemmin omistamistaan lemmikkieläimistä sekä muista eläinaiheisista muistoistaan. Kyseinen eläimen läsnäolon vaikutus muistojen esille tuomisessa on tutkimustuloksena tärkeä, sillä se voi olla hyvänä apuna esimerkiksi

muistisairaiden ihmisten muistikuntoutuksessa. Muistojen mieleen palaaminen kannustaa jakamaan muistoja muiden ryhmäläisten kanssa, ja siten voi lisätä muistisairaiden ihmisten sosiaalista kanssakäymistä.

Yhteenvetona voin todeta, että eläintoiminnan vaikutukset näkyivät erityisesti hoivakodin muistisairaiden ikääntyneiden sosiaalisen -ja psyykkisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn osa-alueilla sekä erityisesti vuorovaikutteisuuden lisääntymisenä. Sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn lisääntyminen voidaan puolestaan nähdä tärkeänä osana kuntoutuksessa. Kuten Beck ja Katcher (1996, 125 – 127, 80 – 81) toteavat, tutkimukset ovat osoittaneet eläinten läsnäolon vaikutukset verenpaineen laskuun ja stressioireiden vähenemiseen. Stressiä alentavia tekijöitä ovat heidän mukaansa myös tutkimuksessani havaitut eläimille puhuminen, niiden tervehtiminen sekä silittäminen ja helliminen. Eläintoiminta vaikutti ryhmän jäseniin positiivisesti edesauttamalla vuorovaikutusta niin eläimien kuin ihmisten välillä. Tuloksien mukaan eläintoiminta edes auttoi mukana olleiden muistisairaiden puheentuotantoa ja keskinäistä kommunikaatiota. Lisäksi eläinten läsnäolon vaikutukset muistojen mieleen palautumisessa puoltavat eläinavusteisuuden käyttämistä esimerkiksi muistisairaiden ikääntyneiden muistikuntoutuksen osana.

5 POHDINTA

5.1 Opinnäytetyö prosessina

Ennakkokäsitykset. Olen aiempien kokemuksieni takia havainnut, että eläintoiminnalla voi olla erittäin positiivisia vaikutuksia ihmisen mielialaan ja hyvinvointiin. Olen jo aiemmin ollut järjestämässä luonto- ja eläinavusteista toimintaa ikääntyneille ihmisille, joiden joukossa on ollut myös muistisairaita ihmisiä. Järjestämäni eläintoiminta sai minut vakuuttumaan siitä, että haluan tehdä myös opinnäytetyön tästä minulle niin rakkaasta ja tärkeästä aiheesta. Koska olin jo aiempien kokemuksieni takia havainnut, että eläintoiminnalla on positiivisia vaikutuksia ikääntyneiden muistisairaiden elämässä, sai se minussa aikaan tietyt ennakkokäsitykset opinnäytetyöni tuloksista. Kokemuksieni, kuulemani ja lukemani tiedon takia olin varma, että tutkimustulokseni olisivat ainakin pääasiassa positiivisia. Opinnäytetyön myötä nämä ennakkokäsitykseni eivät missään nimessä muuttuneet, vaan vahvistuivat, ja muuttivat ehkä hieman muotoaan. Opin, että eläintoiminnalla voi olla monia muitakin vaikutuksia kuin ilon ja tyytyväisyyden tunteiden lisääntyminen. Ymmärsin, että vaikutukset näkyvät niin ihmisen sosiaalisuudessa, mielialassa, elekielessä kuin fyysisessä aktiivisuudessa. Se, miten eläin vaikuttaa yksilöön voidaan tietää vain kokemuksen kautta, sillä jokainen ihmisen ja eläimen välinen kohtaaminen on erilainen.

Havainnointi tutkimusmenetelmänä. Havainnointi on omien kokemuksieni mukaan erittäin haastava tutkimusmenetelmä niin aineiston keräämisen kuin analysoinnin kannalta. Havainnointia tehdessäni minulle selveni, että tutkimustulokset ovat joillakin osa-alueilla minun omien tulkintojeni varassa. Havainnointilomakkeet olivat hyvänä apuna tutkimusta tehtäessä, sillä sain niiden avulla hahmotettua eläintoiminnan vaikutuksia verrattuna toimintaa edeltävään ja seuranneeseen aikaan. Tämän lisäksi lomakkeet olivat apuna havainnoitavan aineiston rajaamisessa. Havainnointilomakkeet eivät yksistään riittäneet havainnointityön tekemiseen, vaan minun täytyi kirjata ylös muun muassa tarkentavia havaintoja ja asukkaiden keskusteluja.

Tehdessäni havainnointitutkimusta huomasin havainnointilomakkeessani puutoksia, joita en ollut ottanut huomioon lomakkeistoa laatiessani. Havainnointilomake ei

esittänyt muutoksia jo ennestään iloisten ja aktiivisten muistisairaiden eleissä. Lomake tuntuikin toimivan paremmin hiljaisemmilla ja syrjäänvetäytyvillä ikäihmisillä. Havainnointilomakkeen lisäksi tehdyt vapaamuotoiset havainnot paikkasivat kuitenkin tätä havainnointilomakkeen arvosteluasteikon suppeutta.

Tehdessäni opinnäytetyötä, koin usein etenemisen haasteelliseksi havainnoinnin subjektiivisuuden vuoksi. Pohdinkin, ovatko havaintoni tutkimuksessa riittävän valideja. Havainnointi menetelmänä perustuu kuitenkin hyvin pitkälti tutkijan omiin tulkeihin, joten päädyin kiinnittämään huomiota siihen, miten esitän tutkimukseni tulokset. Olen opinnäytetyöprosessini loppupuolella yhä sitä mieltä, että havainnointimenetelmä oli tutkimukseni kannalta paras vaihtoehto. Sainkin mielestäni sellaista tutkimustietoa, mitä en luultavasti olisi esimerkiksi haastattelututkimuksella saanut.

Mitä tekisin toisin. Mikäli voisin tehdä jotakin toisin opinnäytetyöni tutkimusosuuden suhteen, testaisin laatimaani havainnointilomaketta käytännössä ennen varsinaiseen tutkimustyöhön ryhtymistä. Tekisin testausten perusteella muutokset lomakkeeseen ja pyrkisin tekemään siitä toimivamman. Lisäksi videoisin toiminnan, jotta minun ei tarvitsisi keskittyä kirjoittamaan havaintoja paperille toiminnan aikana. Havaintojen ylös kirjaaminen vei jonkin verran huomiotani ympärillä tapahtuvasta toiminnasta, joten minulta saattoi tämän takia jäädä jotakin tärkeää havainnoimatta. Toinen mahdollisuus olisi ollut käyttää tutkimusapulaisena esimerkiksi opiskelijakollegaa, tai tehdä opinnäytetyö kokonaan yhdessä toisen opiskelijan kanssa.

5.2 Eläinavusteisuuden tulevaisuus

Suomessa ei mielestäni hyödynnetä riittävästi monimuotoista luontoamme osana sosiaali- ja terveyspalveluita. Esimerkiksi vanhusväestölle luonto ja maatalous ovat olleet läheisenä osana heidän elämäänsä vuosikymmenien ajan. Tämän vuoksi Green Care – ideologian mukaisen toiminnan ja eläinavusteisuuden hyvinvointia lisäävä vaikutus korostuu erityisesti ikääntyneiden kohdalla. Suomessa sijaitsevat

maatilat ja lukuisat hoiva-alan yritykset olisivat erittäin otollisia Green Care -toiminnan järjestämiselle. Green Care toiminnan vakiintuminen Suomessa vaatiikin suunnan näyttäjiä ja toiminnasta kiinnostuneiden tietouden lisäämistä.

Opinnäytetyöni yhtenä tärkeänä tavoitteena oli tietouden lisääminen eläinavusteisuuden positiivisista vaikutuksista muistisairaiden ikäihmisten mielialaan, sekä eläinavusteisuuden käyttämisestä muistisairaiden kuntouttavan työn osana. Eläinavusteisuus on yksinkertaisimmillaan järjestäjälle helppo ja edullinen toiminnan muoto. Esimerkiksi useat järjestöt tekevät vapaaehtoisten voimin eläinvierailuja erilaisiin hoitolaitoksiin. Eläintoiminnassa järjestäjä voi tehdä rauhassa havaintoja asiakasryhmästään, sillä eläimet ovat toiminnassa keskiössä. Eläinavusteisuus ei siis yksinkertaisimmillaan vaadi paljoa, sillä eläimet ovat toiminnassa pääroolissa.

5.3 Jatkotutkimusaiheita

Olen kuullut, että Green Carea ja eläinavusteisuutta arvostellaan tutkimusnäytönpuutteellisuuden takia. Moni voikin todeta, että eläinavusteisuudesta ei ole tehty tarpeeksi luotettavia laajamittaisia tutkimuksia. Tutkimukseni on laadullisena tutkimuksena erittäin pienimuotoinen ja suppea, jonka vuoksi seuraava askel olisi tehdä laajamittainen pitkäjänteinen tutkimus eläinavusteisuudesta muistisairaiden kuntoutustyön osana. Yhteistyökumppaneita voisivat olla tahot, jotka järjestävät eläinavusteista toimintaa säännöllisesti muistisairaille ikääntyneille ihmisille. Ikäheimon (2013, 8) mukaan tutkimusnäytön tulisi olla tässä yhteydessä hankittuna luotettavilla menetelmillä, jonka lisäksi otokset koon tulisi olla mahdollisimman suuri. Hänen mukaansa myös vertailuryhmä parantaisi näytön arvoa. Ikäheimon mukaan suurin osa eläinavusteisuutta käsittelevistä tutkimuksista on toteutettu pienellä eläin- tai ihmisjoukolla, joista osasta puuttuu myös vertailutaso. Näkisinkin laajamittaisen ja pitkäjänteisen määrällisen tutkimuksen uskottavampana tutkimusnäytön arvon kannalta.

LÄHTEET

- Aalto, A., Matilainen, A. & Suomela M. 2014. Etelä – Pohjanmaan Green Care – strategia 2015 – 2020. [Verkkajulkaisu] Seinäjoki: SeAmk Oy & Helsingin yliopisto Ruralia instituutti. [Viitattu 19.3.2016] Saatavana: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/84679/B93.pdf?sequence=1>
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Alpakkaterapia ry. [Verkkosivu] Saatavana: <http://www.alpakkaterapia.fi/index.php>
- Anttila, P. 2000. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Hamina: Akatiimi Oy.
- Banks, M.R. & Banks, W.A. 2005. The Effects of Animal-Assisted Therapy on Loneliness in an Elderly Population in Long-Term Care Facilities. *Journal of Gerontology*, 2005, 57.
- Beck, A. & Katcher, A. 1996. *Between Pets and People: The Importance of Animal Companionship*. West Lafayette, Indiana: Purdue University Press.
- Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Kirjassa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikkilä, K., Kirveenummi, A., Mantere, J., Miettinen, M-L., Soini, K., Vehmasto, E. & Yli-Viikari, A. 2014. Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvioida Green Care – toiminnan vaikuttavuutta. [Verkkajulkaisu] Jokioinen: MTT. [Viitattu 11.1.2016] Saatavana: <http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/482135/mttkasvu21.pdf?sequence=1>
- Ikäheimo, K. (toim.) 2013. *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Solution models House.
- Koskinen, S., Pitkälä, K. & Saarenheimo, M. 2008. Gerontologinen kuntoutus. Toimitettu teoksessa *Kuntoutus*. Rissanen, P., Kallanranta, T. & Suikkanen, A. (toim.). 2008. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Kovanen, M., Lilja, T. (toim.), Mononen, J., Nurminen, L., Ovaska, U., Soini, K. (toim.), Tarkiainen, A., Vainionpää, A-M., van der Vis, S. & Oosting, S. 2014. Alkuperäiset kotieläinrotumme Green Care – toiminnassa. [Verkkajulkaisu] Jokioinen: MTT. [Viitattu 2.3.2016] Saatavana: <http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/482112/mttkasvu19.pdf?sequence=1>

- Landjuweel de Hoeven. [Verkkosivu] [Viitattu 12.1.2016] Saatavana: <http://www.landjuweeldehoeven.nl/>
- Laukkanen, S. 2013. Eläinten läheisyys tunne-elämämme säätelykeinona. Toimitettu teoksessa Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Ikäheimo, K. (toim.) 2013. Helsinki: Solution models House.
- Lundell, K. 2013. Koira-avusteisuus – Kokemuksia ja ajatuksia Suomesta. Toimitettu teoksessa Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution models House.
- Luonto hyvinvoinnin lähteenä – suomalainen Green Care. VoiMaa! – hanke.
- Meriläinen, M., Kangas, M., Kujala, K. & Manar, A. 2015. MIKE – Muistisairaahan Ihmisen Koetun Elämänlaadun sekä psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn arvioinnin ja seurannan työväline. [Viitattu 3.11.2016] Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/2084602/dd793dbc-e639-4dce-99fc-18c793e0b0cc>
- Miller, M.D. & Souter, M.A. 2007. Do Animal-Assisted Activities Effectively Treat Depression? A Meta-Analysis. Anthrozoös 20.
- de Oliveira L.F., Camboim C., Diehl F., Consiglio A.R. & Quilfeldt JA. 2007. Glucocorticoidmediated effects of systemic oxytocin upon memory retrieval. Neurobiology of Learning and Memory 87 (1), 67.
- Rautio, P. 2007. Toteava havainnointi ja koe. [Verkkosivusto] [Viitattu 20.10.2016] Saatavana: <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/062.htm>
- Routasalo, P. 2004. Kuntoutumista edistävä hoitotyö laitoksessa. Toimitettu teoksessa: Heimonen, S. & Voutilainen, P. (toim.) 2004. Dementoituvan ihmisen kuntoutuksen lupaus. Helsinki: Tammi.
- Salovuori, T. 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Helsinki: Mediapinta.
- Suomen Kennelliitto ry. 2016. Kennelliiton kaverikoirat. [Verkkosivusto] Espoo: Suomen Kennelliitto ry. [Viitattu 26.10.2016] Saatavana: <http://www.kennelliitto.fi/kaverikoirat>
- Suomen Karva-Kaverit ry. [Verkkosivu] [Viitattu 27.10.2016] Saatavana: <http://suomenkarvakaverit.fi/yhteystiedot>
- Suomen Sveitsinpaimenkoirat – Finlands Sennenhundar ry. 2016. Hali-Bernit. [Verkkosivusto] [Viitattu 27.10.2016] Saatavana: <http://sennenkoirat.net/site/halibernit>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. 2006. Tutki ja Havainnoi. Vaajakoski: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Yli-Viikari, A., Lilja, T., Heikkilä, K., Kirveenummi, A., Kivinen, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L. & Soini, K. 2009. Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. [Verkojulkaisu] Jokioinen: MTT. [Viitattu 11.1.2016] Saatavana: <http://www.mtt.fi/met/pdf/met141.pdf>

LIITTEET

LIITE 1. Havainnointilomake

LIITE 1 Havainnointilomake

ENNEN TOIMINTAA	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Puheen tuottaminen				
Havainnoitava:				
tuottaa spontaanisti puhetta				
tuottaa puhetta vuorovaikutuksessa				
tuottaa ymmärrettävää puhetta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Elekieli				
Havainnoitava:				
käyttää kehonkieltä apuna vuorovaikutuksessa				
on aggressiivinen tai vaikuttaa vihaiselta				
on levoton				
vaikuttaa surulliselta				
vaikuttaa läsnäolevalta				
vaikuttaa iloiselta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Sosiaalisuus				
Havainnoitava:				
aloittaa keskustelun spontaanisti muiden kanssa				
osallistuu keskusteluun puheella				
hakeutuu muiden ihmisten seuraan				
Seuraa keskustelua sivusta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Fyysinen aktiivisuus				
Havainnoitava:				
liikkuu itsenäisesti				
liikkuu avustettuna				
käyttää käsiään ja/tai jalkojaan aktiivisesti				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				

TOIMINNAN AIKANA	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Puheen tuottaminen				
Havainnoitava:				
tuottaa spontaanisti puhetta				
tuottaa puhetta vuorovaikutuksessa				
tuottaa ymmärrettävää puhetta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Elekieli				
Havainnoitava:				
käyttää kehonkieltä apuna vuorovaikutuksessa				
on aggressiivinen tai vaikuttaa vihaiselta				
on levoton				
vaikuttaa surulliselta (esim. itkeminen)				
vaikuttaa läsnäolevalta				
vaikuttaa iloiselta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Sosiaalisuus				
Havainnoitava:				
aloittaa keskustelun spontaanisti muiden kanssa				
osallistuu keskusteluun puheella				
hakeutuu muiden ihmisten seuraan				
Seuraa keskustelua sivusta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Fyysinen aktiivisuus				
Havainnoitava:				
liikkuu itsenäisesti				
liikkuu avustettuna				
käyttää käsiään ja/tai jalkojaan aktiivisesti				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				

TOIMINNAN JÄLKEEN	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Puheen tuottaminen				
Havainnoitava:				
tuottaa spontaanisti puhetta				
tuottaa puhetta vuorovaikutuksessa				
tuottaa ymmärrettävää puhetta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Elekieli				
Havainnoitava:				
käyttää kehonkieltä apuna vuorovaikutuksessa				
on aggressiivinen tai vaikuttaa vihaiselta				
on levoton				
vaikuttaa surulliselta				
vaikuttaa läsnäolevalta				
vaikuttaa iloiselta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Sosiaalisuus				
Havainnoitava:				
aloittaa keskustelun spontaanisti muiden kanssa				
osallistuu keskusteluun puheella				
hakeutuu muiden ihmisten seuraan				
Seuraa keskustelua sivusta				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				
Fyysinen aktiivisuus				
Havainnoitava:				
liikkuu itsenäisesti				
liikkuu avustettuna				
käyttää käsiään ja/tai jalkojaan aktiivisesti				
Lisätietoja tai muita havaintoja:				